

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด

เมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๒๕

จิตบริสุทธิ์คือธรรม

มันเป็นยังไงพวกนี้ มาศึกษาเพื่ออะไร วัดนี้กำลังเริ่มจะเหลว ๆ ไหล ๆ แหก ๆ แหวกแนว ไปละนะ เรากจะแตก มีมากเท่าไรยิ่งนับวันเหลวลงเลวลงทุกวัน ๆ นะ แล้วก็หลังไหลกันมา ๆ มหาประโยชน์อะไร มาศึกษาไม่ได้มีความจริงความจริงอะไรเลย มาเล่น ๆ ได้หรือ นี่ไม่ได้รับเล่นไม่ได้สอนเล่นนี่ เพราะไม่เคยปฏิบัติแบบเล่น ๆ มา ศาสนาก็ไม่มีแบบเล่น ๆ มองดูเดี๋ยวนี้กำลังเริ่มแล้วนะ มันอกจะแตกแล้วนะผู้ดูแลอยู่นี้ มามากเข้า ๆ คละเคล้ากันเข้าแล้วมันเลยกลายเป็นโรงลิเกละครโรงบ้ำโรงบาร์ไปแล้วนะนี่

เราไม่เห็นอะไรเป็นของวิเศษอัศจรรย์ยิ่งกว่าความเพียร เพราะธรรมท่านบ่งบอกว่าอย่างนั้นนี่ สิ่งเหล่านั้นไม่เห็นเป็นของจำเป็นอะไรยิ่งกว่าการประกอบความเพียร เพื่อแก้ผีแก้ยักษ์อยู่ภายในจิตใจนั้นออกไป มากก็แบกกิเลสมาอยู่แล้ว ยังจะมาสั่งสมกิเลสกันอยู่ในสถานที่ที่ควรชำระกิเลสนี้หรือ แล้วมันเข้ากันได้ยังไง เด่น ๆ ต้าน ๆ อืด ๆ อาด ๆ เนื่อยนาย เหล่านี้เป็นเรื่องของกิเลสทั้งหมด เหยียบอยู่บนหัวใจคน บนกิริยามารยาทของคนี่แสดงออก มีแต่กิเลสบ่งบอกออกมาทั้งนั้น ธรรมบ่งบอกออกมาที่ตรงไหน มองดูแล้วมันขวางตาทุกที ฟังก็ยังไม่ขวางหูอีก

ก็เคยพูดอยู่แล้วว่ากิเลสมันแหลมคมขนาดไหน จะมาตั้งใจแก้กิเลสก็ตั้งใจซิ จะมาให้กิเลสจุกจุกอยู่ได้ยังไง มันลากมันถูไปอยู่ตลอดเวลาทุกอิริยาบถ มีแต่เรื่องกิเลสมันลากมันถูเอา ถ้าธรรมตาแล้วมันถลอกปอกเปิกมันขาดไปได้เหมือนอวัยวะทั้งหลาย เหมือนสิ่งทั้งหลายกระทบกระเทือนแล้ว มันมีอวัยวะที่ไหนพวกเรานี้พระนี่ แม้แต่กระดูกก็ขาดสะบั้นไปหมดแล้ว เพราะกิเลสมันลากมันถู มันลากมันจูยังไม่ทราบอยู่หรือเวลานี้ เราจะเอาอะไรไปแก้กิเลสหรือจะเอากิเลสไปแก้กิเลสหรือ เคยได้ยินไหมเอากิเลสไปแก้กิเลสมีที่ตรงไหน นอกจากธรรมแก้กิเลสเท่านั้น

นี่เวลามากเข้าค่อยเริ่ม ๆ เลอะ ๆ เทอะ ๆ ไปเรื่อย ๆ แล้วนะ ถ้าดูอยู่ทุกระยะทำไมจะไม่รู้ ถ้าเรียนเรื่องธรรมปฏิบัติธรรมเพื่อดูกิเลสทำไมจะไม่รู้เรื่องกิเลสมันแสดงออก นอกจากจะไม่สนใจกิเลสกับธรรม จึงให้กิเลสเหยียบเอา ๆ อย่างโรงน้ำร้อนนี่อย่ามาหัวสูมกันอยู่ตลอดเวลา ใครมีอะไรจะฉันทันฉันทัน รีบหนีรีบทำการทำงานของตนคือสมณธรรม นี่เราก่อนุโลมนะ

เรื่องน้ำร้อนน้ำชาเหล่านี้ แต่ก่อนไม่ได้มีแหละ ฟิ้งมาอนุโลมนี้ มันเลยอนุโลมไปแล้ว จะกลายเป็นอนุแหลกโดยไม่รู้เนื้อรู้ตัวนะ

อันนี้ฉันพอเหยียวยาเล็ก ๆ น้อย ๆ ไปเท่านั้นไม่ได้ถือเป็นเรื่องเป็นจริงเป็นจังอะไร นี่มันจะกลายเป็นจริงเป็นจังขึ้นมา ไม่ได้ฉันอยู่ไม่ได้จะตายไปแล้วนั้นนั่น เรื่องความเพียรเป็นยังไง ความเพียรด้อยอยู่ได้ไหม ด้อยเท่าไรยังอยู่ได้ ยิ่งนอนจม มันทนกันไหมกับกิเลสถ้าเป็นอย่างนั้น ก็เคยบอกอยู่แล้วกิเลสมันจมในหัวใจมาก็ปักที่กัลป์แล้ว มันเป็นของแก้ยากนะถ้าไม่ใช้ความพินิจพิจารณา ใช้ความพากเพียรอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย ไม่เหมือนความเพียรในกิจการงานใด ๆ

ความเพียรเกี่ยวกับเรื่องของกิเลส ต้องเป็นความเพียรที่หนักแน่น เป็นความเพียรที่ละเอียดสุขุม ใช้สติปัญญาพินิจพิจารณาทุกแง่ทุกมุม มันถึงจะทันกิเลส ถึงจะแก้กิเลสได้ ด้วยเหตุนี้เองจึงไม่มีวิชาแขนงใดที่จะมาแก้กิเลสออกจากหัวใจของคนและสัตว์นี้ได้ นอกจากวิชาธรรมเท่านั้น ละเอียดไหมเก่งไหมกิเลส แหลมคมไหม ไม่มีวิชาใดแก้มันได้ ในสามแดนโลกธาตุนี้ไม่มีวิชาใดเลยที่จะสามารถแก้กิเลสตัวฉลาดแหลมคม ตัวร้ายกาจ ตัวเป็นยักษ์เป็นผีเหี้ยมยำหัวใจ กัดฉีกจิตใจของสัตว์โลกมาเป็นเวลานานแสนนาน ไม่มีวิชาใดจะแก้มันได้ ทำลายมันได้ นอกจากวิชาธรรมเท่านั้น

ด้วยเหตุนี้จึงทำให้อัครจารย์พระพุทธเจ้า ผู้เป็นองค์ประกันของสัตว์โลกทั้งหลายด้วยความเสียสละเป็นตายทุกสิ่งทุกอย่าง พระองค์ไม่ทรงอาลัยเสียตายเลย เอ้า อันใด ๆ ใครจะมีความรักความชอบอะไร พระองค์ก็มีหัวใจเหมือนกัน จะต้องมีความรักชอบเกี่ยวพันห่วงใยเหมือนกัน แต่ก็ยอมเสียสละทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งเป็นสิ่งที่ผูกมัดหัวใจได้อย่างแน่นหนามันคงออกไป เมื่อออกไปแล้วก็ยังไม่แล้ว ยังต้องได้รับกันอยู่อีกแทบเป็นแทบตาย พระประวัติก็บอกไว้แล้วเป็นของง่ายไหม นั่นความจะเป็นศาสดาสอนโลก เป็นผู้ประกันชีวิตของโลก เอาชีวิตของพระองค์เป็นประกันเลยเพื่อรับรองสัตว์โลก ขนสัตว์โลกให้พ้นจากเรือนจำคือวัฏจักรนี้ ยากหรือไม่ยากเราพิจารณาซิ

ถ้าเป็นนักปฏิบัติต้องพิจารณาในสิ่งเหล่านี้ด้วย อย่างว่าแต่เพียง พุทธิ สรรณิ คจฺฉามิ เพียงปากพูดนั้นเลยไม่เกิดประโยชน์อะไร ให้หยั่งถึงจิตถึงใจหยั่งถึงปฏิบัติเครื่องดำเนินของพระองค์ เป็นแบบเป็นฉบับได้ทุกสิ่งทุกอย่าง เพราะเป็นแบบฉบับที่แก้กิเลสทั้งนั้น ไม่ใช่เป็นแบบฉบับที่สั่งสมกิเลส กอบโกยกิเลสขึ้นมาเหี้ยมยำทำลายหัวใจ แต่เป็นแบบที่ถอดถอนกิเลสฆ่าฟันกิเลสเอาให้พินาศนิพพานไปทั้งนั้น จนกลายเป็นศาสดาของโลกขึ้นมา ในท่ามกลางแห่งความมืดบอดในวงวัฏจักรนี้ ยากหรือไม่ยาก

นี่ละวิชานี้ ใครไปขุดค้นมาได้มีไหม มีพระพุทธเจ้าเพียงพระองค์เดียวเท่านั้นขุดค้นวิชา
นี้ขึ้นมา รื้อถอนพระองค์และสัตว์โลกได้เรื่อย ๆ มา ยากหรือไม่ยากพิจารณาซิ ขนาดไหนกิเลส
เฝ้า เทียบกันซิ มีธรรมเท่านั้นที่จะแก้ได้ นอกนั้นไม่มีทาง เพราะเป็นเครื่องมือของมันทั้งหมด
ไม่ใช่เป็นสิ่งที่จะสังหารทำลายมัน เป็นเครื่องมือของมันทั้งนั้น นี่เราตั้งหน้าตั้งตามาประพฤติ
ปฏิบัติแล้วทำไมจึงไม่ดำเนิน ทำไมจึงไม่คิดถึงเรื่องความเสียสละของพระองค์จนถึงชีวิตจิตใจ
จะตายก็ยอมเสียสละ แล้วได้ธรรมมาสอนโลก สอนพวกเราซึ่งเพียงล้างมือเปิบเท่านั้นยังเป็นไป
ไม่ได้แล้วทำไม เราจะหวังผลประโยชน์อะไร

ความเป็นอยู่ของเราอย่างนี้เป็นอยู่ทุกวันนี้มันเกิดประโยชน์อะไร จะควรนำไปเทียบพระ
พุทธ พระธรรม พระสงฆ์ได้ไหม ความเป็นอยู่ของเราอย่างทุกวันนี้ มันมีแต่เรื่องของกิเลสเป็น
ข้าศึกของธรรม เป็นข้าศึกของตัวเองอยู่ตลอดเวลา โดยที่เจ้าตัวไม่รู้ทั้ง ๆ ที่ประกอบความ
พากเพียรอยู่นั้นแล อิริยาบถทั้งสี่เคลื่อนไหวไปมาอะไร มันมีแต่กิเลสชักจูงให้เคลื่อนไหว
ไม่ใช่ธรรมชักจูงให้เคลื่อนไหว ถ้าหากว่าเป็นเรื่องของธรรมชักจูงให้เคลื่อนไหวแล้ว ควรจะ
มีสติ ควรจะมีปัญญา กิเลสควรจะถลอกปอกเปิกไปบ้างอย่างน้อย มากกว่านั้นกิเลสพังทลาย
เพราะสติปัญญานี้ไม่เคยล้าสมัยมาแต่ไหนแต่ไร ความพากเพียรเหล่านี้พระองค์ได้เคยใช้มา
แล้ว สติปัญญาก็เคยใช้มาแล้วทั้งนั้นเห็นผลประจักษ์พระทัย ถึงได้ประกาศพระองค์เป็นศาสดา
สอนโลก และสอนโลกได้ทั้งสามโลกธาตุ เพราะอำนาจแห่งธรรม มีสติธรรม ปัญญาธรรม
เป็นต้น

ความเป็นอยู่ทุกวันนี้ของเรามันเป็นยังไง ได้เอาไปเทียบไปเคียงท่านบ้างหรือเปล่า ถ้า
ไม่เทียบเคียงกันนั้นแหละคือนอนให้กิเลสเหยียบจมูกอยู่นั้น ถ้านำไปเทียบเคียงบ้างแล้วก็จะได้รับ
รู้สึกรู้สีกตัว แล้วจะได้รับแรงชวนชวนเพื่ออรรถเพื่อธรรม เพื่อการแก้การถอดถอนกิเลส แล
วจะได้เห็นความแปลกประหลาดภายในจิตใจขึ้นมา ซึ่งต่างกับกิเลสที่ครองหัวใจบีบบังคับหัว
ใจมาแล้วตั้งแต่กาลไหน ๆ อยู่โดยลำดับลำดับ และรู้เรื่องราวระหว่างกิเลสกับธรรมได้อย่างเต็มหัว
ใจ

เราสงสัยอะไรเวลานี้ เสียตายอะไร ตาก็เคยได้เห็นมาแล้วตั้งแต่วันเกิดรู้เพียงสภาวะมา
มันได้ประโยชน์อะไร หูก็ได้ยินได้ฟังมาแล้ว จมูก ลิ้น กายและสัมผัสสัมผัสเหล่านี้เคย
สัมผัสสัมผัสกันมาแล้ว มันได้ประโยชน์อะไร ถ้าหากจะปล่อยให้เป็นไปตามที่เคยเป็นมาแล้ว
นี่ เอาสิ่งที่เคยเป็นมาแล้วนี้มาเทียบดูซิ มันได้ประโยชน์อะไรบ้าง เวลานี้เราต้องการจะสัมผัส
สัมผัสกับธรรม ไม่ว่าทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกายอันเป็นเครื่องมือของใจ นำมา
ใช้ในทางด้านอรรถธรรม

ดูให้เป็นธรรม ฟังให้เป็นธรรม ทุกสิ่งทุกอย่างที่เข้ามาสัมผัสสัมผัสให้เป็นธรรม นี่ถ้า

ผู้ปฏิบัติต้องพลิกสิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องมือ ไม่ใช่กิเลสโดยถ่ายเดียว แต่อาศัยกิเลสเป็นเครื่องผลักดันออกมาให้สิ่งเหล่านี้มีอาการเคลื่อนไหวไปตามอำนาจของมันเท่านั้น นี่เราจะนำสิ่งเหล่านี้เครื่องมือเหล่านี้กลับเข้ามาเป็นฝ่ายของธรรม เป็นเครื่องมือของธรรม เอ้า นำมาใช้ชี้สติ ปัญญา มี อยู่เฉย ๆ ทำไม จะหวังเอาประโยชน์จากสถานที่กาลเวลาแบบลม ๆ แล้ง ๆ ยังไงกัน ถ้าไม่หวังเอาจากความพากเพียรของตน

มันด้อยที่ตรงไหนซุดค้นลงไป พยายามส่งเสริมลงไปชี้ถ้าผู้ต้องการจะหลุดพ้นจริง ๆ ก็ต้องหลุดพ้นโดยไม่ต้องสงสัย เพราะธรรมนี้ไม่เคยล้าสมัย เป็นมัชฌิมา พร้อมเสมอมัชฌิมา เหมาะสมตลอดเวลาไม่ว่าจะนำไปปราบกิเลสชนิดใด ตั้งแต่หยาบสุดจนกระทั่งถึงละเอียดสุด ไม่นอกเหนือไปจากมัชฌิมาธรรมนี้ไปได้เลย จึงเรียกว่าธรรมเหมาะสม มัชฌิมาแปลว่าเหมาะสมในการปราบกิเลสทุกประเภท

อยู่ไป ๆ วันหนึ่ง ๆ กินไปนอนไป แม้แต่สัตว์เขาก็กินได้นอนได้อย่อย่างว่าแต่มนุษย์ทั่ว ๆ ไป ย่นเข้ามาถึงตัวของเรากินได้นอนได้ มันมีความแปลกประหลาดอะไร ต่างจากโลกอะไรบ้าง สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่โลกทำได้ทั่ว ๆ ไป มีความจำเป็นอยู่ด้วยกัน สิ่งที่เราหาเสาะแสวงหาอยู่เวลานี้เราไม่ได้หาอย่างนี้ เราหาแบบพระพุทธเจ้า หาแบบพระสงฆ์สาวกเพื่อจะเห็นธรรมอันประเสริฐเลิศโลกนั้นขึ้นภายในจิตใจ เพราะใจเท่านั้นเป็นผู้จะสัมผัสสัมพันธ์ธรรม รู้เห็นธรรมหนักเบาเล็กตื่นหยาบละเอียดแค่ไหนจะนอกเหนือจากใจไปไม่ได้

ตา หู จมูก ลิ้น กาย นี้ไม่ใช่ภาชนะสำหรับที่จะรับรองที่จะให้รู้ให้เห็นอรรถธรรม เป็นภาชนะอันดีของอรรถธรรม นอกจากใจดวงเดียวเท่านั้น เพราะฉะนั้นธรรมจะมีอยู่ขนาดไหน นานเท่าไรมาก็กักก็กัปกักตาม ถ้าลงเป็นคนใจบอดแล้วมันเท่านั้น อย่าว่าแต่เพียงกักก็กักก็กักเลย ให้เลยไปอีกก็กักก็กักก็กักมันก็ไม่มีทางทราบได้ เหมือนคนตาบอดตั้งแต่กำเนิดนั้น จนกระทั่งวันตายมันก็ไม่มีความที่จะมองเห็น มันจะมองเห็นทั้ง ๆ ที่มันตาบอดได้อย่างไร

ก็มันตาบอดจะมองเห็นได้อย่างไร สิ่งทั้งหลายมีอยู่ทั่วไปในโลกมันก็ไม่เห็น คนตาดีเขาเห็นกันทั้งนั้น หูดีได้ยินทั้งนั้น เพราะสิ่งเหล่านี้มีอยู่ไม่ได้ปิดบัง เมื่อมันเหมาะกับวิสัยของอวัยวะใดที่จะรับทราบได้มันรับทราบทั้งนั้น ๆ แต่ธรรมนี้ไม่มีอะไรที่จะรับทราบได้นอกจากใจดวงเดียว เพราะฉะนั้นจึงต้องได้ปรับปรุงจิตใจให้เหมาะสมกับธรรมชั้นนั้น ๆ ที่จะเข้าสู่กันได้ สัมผัสสัมพันธ์กันได้ สถิตอยู่ภายในจิตใจได้นับตั้งแต่ขั้นสมาธิขึ้นไป

สมถธรรมคือความสงบใจ ปัญญาธรรมคือความละเอียดลออความแยกคาย การพิจารณา ความเฉลียวฉลาดแก่ตัวเอง เห็นสิ่งที่ป็นภัยแก่ตัวเอง แก่สิ่งที่ป็นภัยแก่ตัวเองโดยลำดับลำดับ นั้นแหละที่นี้สมาธิธรรม ใจไม่เคยสงบก็สงบได้ ที่เราเคยอ่านเคยจดจำมาจากตำรับ

ตำราเท่าไรใครก็จำได้เหมือนกัน สมาธิ ๆ สมณะ ๆ แต่มันไม่เคยมีสมาธิ ไม่เคยมีสมณะภายในหัวใจ เพราะใจไม่รับ รับแต่ชื่อเป็นความจำเฉย ๆ มันไม่เป็นความจริงที่เกิดขึ้นกับใจเพราะการปฏิบัติจริง มันจึงไม่รู้ไม่เห็น

ศาสนาของพระพุทธเจ้าเลยกลายเป็นตำรับตำรา เป็นกระตาศพิเศษไปหมด เป็นตัวหนังสือเป็นตัวอักษรไปเฉย ๆ ไม่มีความแปลกประหลาดอัศจรรย์อะไรเลย ก็เพราะคนไม่แสดงความแปลกประหลาด ไม่แสดงความกระตือรือร้นในการที่จะประพฤติปฏิบัติตามหลักแห่งสวากขาตธรรมนั้น แล้วสุดท้ายอะไรไร้ค่า ศาสนาไร้ผล ศาสนานั้นอยู่ที่ไหน อะไรไร้ค่าถ้าไม่ใช่มนุษย์นี้ไร้ค่า เราเองเป็นคนไร้ค่า ไร้ความพากความเพียร ไร้สติไร้ปัญญา ไร้ศรัทธาความเพียรทุกด้าน แล้วจะไม่ไร้มรรคผลนิพพานได้อย่างไร

สมาธิก็ไร้ละซีเมื่อเหตุเป็นเครื่องหนุนไม่มี เป็นเครื่องบุกเบิกไม่มี สมาธิจะเกิดขึ้นได้อย่างไร ปัญญาความฉลาดก็ได้ยินแต่ชื่อ จำได้แต่ชื่อ ใจของตัวโง่งกว่าสัตว์แล้วเอาอะไรมาฉลาดแล้วก็เลสมันโง่เหรอ กับความโง่ของเรามันเข้ากันได้เหรอกับกิเลสตัวฉลาดนั้นนะ นำมาใช้ชี้นำปฏิบัติธรรม ถ้าลงจิตได้ฉลาดแล้วก็เลสจะหนาแน่นยิ่งกว่าภูเขาทั้งลูกก็เถอะ ยิ่งโง่มันก็พังทลาย พระพุทธเจ้าตรัสรู้ พระสงฆ์สาวกในสมัยของพระพุทธเจ้าของเรา นี้ ประกาศกังวานมาเป็นเวลาได้ ๒,๕๐๐ กว่าปีแล้ว ความกังวานแห่งความแจ้งความชัด แห่งของจริงทั้งหลายที่กล่าวมานี้มีอยู่ ศาสนาจะเป็นโมฆะได้อย่างไร

นอกจากเราเท่านั้นเป็นโมฆะไร้สาระ ทำอะไรที่จะเป็นสาระมันไร้ไปหมด กิเลสพาให้ไร้ศาสนาก็เลยมีแต่ตำรับตำรา ผลสุดท้ายก็ให้กิเลสมันไปเหยียบศาสนาเข้าอีกกว่ามรรคผลนิพพานไม่มี ใครจะปฏิบัติไปเท่าไรก็ปฏิบัติไปเถอะ สมัยนี้มรรคผลนิพพานไม่มี มันไม่มีแหละสำหรับโมฆบุรุษโมฆสตรีคนนั้น จะมีได้อย่างไร ก็มันไม่เคยสนใจกับบรรดากับธรรม ไม่เคยสนใจกับการประพฤติปฏิบัติเพื่อมรรคผลนิพพาน แล้วจะเอามรรคผลนิพพานให้เกิดมีขึ้นมาได้อย่างไร มรรคผลนิพพานไม่ใช่ลมไม่ใช่แสงพอที่จะพัดโน้นโซยนี้ไปอย่างนั้น เกิดขึ้นด้วยความมีเหตุผล

เปิดออกชิมันมีมิติปิดตาอยู่ที่ไหน ตรงไหนที่มันรกรุงรัง สถานที่ใดมันจะรกรุงรังขนาดไหนก็ให้มันรกรุงรังเถอะ ถากถางฟาดฟันเข้าไป ไฟเผาเข้าไป ความเตียนโล่งจะแสดงขึ้นโดยลำดับลำดับแล้วความเตียนโล่งหมดสมัยแล้วเหรอ มันหมดสมัยสำหรับคนขี้เกียจ ถ้างถากถางลงไปแล้วความเตียนโล่งก็ปรากฏขึ้นในสถานที่รก ๆ นั้นแหละ เวลานี้จิตมันรกรุงด้วยกิเลสตัณหาอาสวะ ไม่ถากไม่ถางมันด้วยข้อวัตรปฏิบัติ ด้วยความพากเพียร ด้วยสติปัญญา สิ่งที่รกรุงรังคือกิเลสทุกประเภทนั้นจะสลายตัวไปได้ให้กลายเป็นความเตียนโล่งขึ้นมาได้อย่างไร เราเอาธรรมเข้าไปปิดไปกวาดไปฟาดไปฟันมันซิ

พระองค์เป็นศาสดาเอกก็รู้อยู่แล้ว พระพุทธเจ้าคือศาสดาองค์เอก ธรรมก็คือธรรมอันเอก ศาสนธรรมอันเอกที่เดียว ตรัสมาแล้วด้วยสวากขาตธรรม ตรัสไว้ชอบฟังให้ดี ๆ นียยานิกธรรมพร้อมเสมอที่จะนำสัตว์โลกผู้ปฏิบัติตามหลักธรรมนี้ให้พ้นจากทุกข์ไปได้โดยลำดับ ๆ จนกระทั่งพ้นโดยสิ้นเชิง นี่มีขณิมาธรรม เหมาะอยู่ตลอดเวลา แล้วที่ว่ามรรคผลนิพพานว่าหมด ๆ นั้นหมดไปไหน หมดด้วยอำนาจของความเป็นบอดของคนมีกิเลสไม่สนใจกับธรรมต่างหาก

ผู้ที่ว่ามรรคผลนิพพานหมด ผู้เช่นนั้นแลคือผู้ไม่ได้สนใจกับธรรม มรรคผลหมดจริงสำหรับตัวของคนคนนั้น แต่ผู้ปฏิบัติอยู่ศาสนาไม่ได้มีใครเป็นผู้ผูกขาด ใครเป็นเจ้าของอำนาจผูกขาดศาสนาเมื่อไร ใครปฏิบัติก็ได้ละชิ ศาสนธรรมเป็นสมบัติกลาง แม้แต่อยู่ในวงวัดนี้ก็เอาชิ ความพากเพียรของใครมีความยิ่งหย่อนต่างกันผลจะเป็นต่างกันอย่างนั้น เรื่อยว่าตั้งแต่ทั่วโลกธาตุนี้เลย ในหัวใจของเรานี้ก็เหมือนกัน เวลามันจะหมดก็เพราะกิเลสเหี้ยมยำทำลายให้หมด มันหมดความเพียร ชี้เกียจชี้คร้านซึ่งเป็นเรื่องของกิเลสทั้งหมด ก็ทำลายธรรมทั้งนั้น สิ่งที่จะเกิดขึ้นมีขึ้นอันเป็นสิ่งที่พึงใจย่อมไม่มี มีแต่ปล่อยให้กิเลสเหี้ยมเอา ๆ โดยตัวเองไม่รู้

ท่านกล่าวไว้ ๆ เพื่อให้รู้ให้เห็นแท้ ๆ ไม่ใช่กล่าวไว้เพื่อหลอกลวงสัตว์โลกนี้ เช่นว่าสมาธิก็ดี ปัญญาที่ดี วิมุตติที่ดี หรือว่าความบริสุทธิ์หลุดพ้นก็ดี ไม่ได้นอกเหนือไปจากวงความเพียรที่เป็นไปด้วยธรรม มีสติปัญญาศรัทธาความเพียรเป็นต้นนี้ไปได้เลย ผู้ปฏิบัติจึงไม่ควรให้จิตเหินห่างจากนี้ ถ้าเป็นผู้ต้องการไกลชีวิตสนิทกับสมาธิ ปัญญาและมรรคผลนิพพานทุก ๆ ชั้นไป จนกระทั่งถึงความพ้นทุกข์ จะไม่นอกเหนือจากสวากขาตธรรมและการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามหลักธรรมนี้เลย

เอานี้เป็นหลักชิ เราได้ถือได้ว่าชาวบ้านชาวเมืองชี้หุมราชี้หมาแห่ง สรรณิ คัจฉามิ ที่ไหนตั้งแต่วันบวชมาก็ พุทธิ ธมฺมํ สงฺฆํ สรรณิ คัจฉามิ นี้เอาเป็นหลักเป็นเกณฑ์เอาเป็นที่พึ่งเป็นพึ่งตาย เป็นที่เคารพนับถือ เป็นที่ฝากเป็นฝากตายด้วยความเชื่อถือจริง ๆ ทำไมจะเป็นไปไม่ได้ด้วยการปฏิบัติของเรา พระพุทธเจ้าปฏิบัติทำไมหลุดพ้น สวาททั้งหลายปฏิบัติด้วยธรรมที่ทรงสอนไว้แล้วนี้ทำไมหลุดพ้น เหตุใดเราปฏิบัติทำไมจึงไม่หลุดพ้น มีหน้าซำกลายเป็นเครื่องผูกมัดตัวเองไปโดยไม่รู้สึกลับ มันเป็นอย่างนี้

ก็เพราะปล่อยให้กิเลสเข้ามาเหี้ยมยำทำลายในวงความเพียร ทั้ง ๆ ที่เจ้าของเข้าใจว่าประกอบความพากเพียรนั้นแล แต่ไม่มีสติตั้ง ไม่มีปัญญาพอที่จะรู้เท่าทันเรื่องกิเลส ความแทรกของกิเลสซึ่งเป็นของละเอียดมากที่สุด มันจึงไม่ได้เห็นเรื่องเห็นราวอะไร

นี่เคยมาเสียจนนำสลดสังเวชนะ บางครั้งบางครั้งวากิเลสมันเหี้ยมเอา ๆ จริง ๆ พยายามเท่าไรก็ไม่พ้น จึงหนีจากครูอาจารย์ไม่ได้ ไปอยู่ลำพังคนเดียวแทนที่ว่าจะประกอบ

ความพากเพียรในระยะที่เรายังไม่ได้หลักจิตหลักใจ ไปทำความพากเพียรแทนที่จะเป็นสติเป็นปัญญาเป็นความเพียรก็เป็นไปไม่ได้ ถูกกิเลสขุดลากเอาต่อหน้าต่อตา เห็นชัด ๆ รู้ชัด ๆ เคยเป็นมาแล้ว แต่เป็นที่เข้าใจอันหนึ่งว่าถ้าเป็นอย่างนี้แล้ว เราจะหนีจากครูจากอาจารย์ไม่ได้

เวลาอยู่กับครูบาอาจารย์ เพราะอำนาจธรรมของท่าน ความเชื่อความเคารพความเลื่อมใสท่านก็เป็นความรุ่มเย็น เพราะอาณาภาพแห่งธรรมของท่านด้วยทำให้อบอุ่น จากนั้นก็ได้ยินได้ฟังการแนะนำสั่งสอนหนักเบา ตลอดถึงการดูว่ากล่าวไปตามกิริยาของกิเลสที่แสดงออก สัมผัสสัมพันธ์ในระหว่างผู้ไปศึกษากับท่าน มันก็ได้สติตั้งขึ้นมาเรื่อย ๆ จนกระทั่งจิตมีหลัก หลักจิตตั้งแต่สมาธิขึ้นไปเริ่มมีหลัก จากนั้นก็เป็นขั้นปัญญา

พอจิตสงบแล้วก็เย็นคนเรา มีเกาะมีดอนเป็นที่พึ่งพิงเป็นที่อิงอาศัย ถ้าหาความสงบไม่ได้เลยเราจะหวังอะไรในโลกนี้ เฉพาะอย่างยิ่งเพศของพระและเพศของนักปฏิบัตินี้ด้วยแล้วเราหวังเอาอะไร เคว้งคว้างไปหมดจิตใจหาธรรมเป็นที่ยึดเป็นที่เกาะไม่ได้ สมาธิธรรมก็ไม่มี คือความสงบนิดหน่อยก็ไม่มี นั่นตาย ตอนนี้จะตอนมันลำบาก จึงต้องได้หักโหมกันอย่างเต็มที่ พอฝึกพอทรมานแบบไหนต้องเอากัน เช่นอย่างอดนอน ผ่อนอาหารนี้ มันเป็นเหตุให้ทำก็เพราะว่ามันมีสาเหตุที่จะต้องทำ

เพราะเรื่องของธาตุของชั้นนี้มันทับจิตใจได้ เมื่อจิตเป็นกิเลสธาตุชั้นนี้ก็กลายเป็นกิเลสไปหมด กิเลสมีกำลังมาก สิ่งเสริมมีมากกิเลสก็ยิ่งมีกำลังมากขึ้นไป นี่ละที่ได้อดอาหาร ผ่อนอาหารลงไป เพื่อกำลังทางธาตุชั้นจะไม่รุนแรงมากนัก ให้สติปัญญาก้าวเดินออกได้แล้วก็พิจารณาตัวเองไปในแง่หนักเบาของความเพียร ในแง่หนักเบาของวิธีการฝึกทรมานตน พอจับได้ในเงื่อนไขพอเป็นหลักเป็นเกณฑ์ก็ต้องได้เน้นหนักเข้าไปในเงื่อนไขนั้น ในวิธีการนั้น พอจิตมีความสงบเย็นใจที่นี้ก็โล่ง เพราะความสงบของจิตนี้ไม่ยุ่งเหยิงวุ่นวายในสิ่งที่เป็นพิษเป็นภัย อยู่สบาย ๆ รื่นเริง

ปัญญาเมื่อได้นำมาพิจารณาพิจารณาค้นคว้า ค้นคว้าก็ค้นคว้าในตัวของเราที่แต่ละเป็นอันดับหนึ่ง ร่างกายทุกสัดทุกส่วนกิเลสมันปักมันเสียบมันแทรกมันซึมเข้าไว้หมด ว่านั่นก็เป็นเรานี้ก็เป็นเรา หมดทั้งร่างนี้ก็เป็นเรา มันไปแย่งเอาดิน น้ำ ลม ไฟ ซึ่งเป็นส่วนผสมของธาตุนี้มาเป็นเราเป็นของเรา มาเป็นของสวयของงาม มันไม่ยอมพุดตามความจริง มันไม่ยอมบอกตามความจริง มันไม่ยอมรับความจริงของธรรม

พระพุทธเจ้าท่านจึงได้ประกาศธรรมเครื่องปราบกิเลสตัวจอมปลอมที่ไปปักเสียบนี้ โดยวิธีการว่า เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ นี่นะ เอ้า ๆ พิจารณาให้ตึนะ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง มันเป็นยังงั้นมันวิเศษวิโสที่ตรงไหน ธาตุเดิมของมันก็คือธาตุดินแท้ ๆ เมื่อมาอยู่อย่างนี้มัน

วิเศษวิโสที่ตรงไหน เราว่าสวยว่างามมันสวยงามที่ตรงไหน ดูให้เห็นความจริงของมัน ความสวยงามนี้เป็นเรื่องของกิเลสหลอก เอาพิจารณาตามความจริงลงไปมันมีความสวยงามที่ตรงไหน หมัดทั้งร่างหาความสวยงามไม่ได้นอกจากเป็นของปฏิกุศลโสโครกเต็มไปหมด นำอิดหนาระอาใจ น่าขยะแขยง ไม่ว่าข้างนอกข้างในมันเป็นเหมือนกัน

ยิ่งเข้าไปป่าช้าด้วยแล้วเป็นยังไง น่าสลดสังเวชไหม ใครจะไปมีความรื่นเริงบันเทิงในป่าช้าซึ่งเป็นสถานที่สกปรกโสภณที่สุด เป็นสถานที่น่าปลงธรรมสังเวชความเป็นความตายได้ที่สุด แล้วก็มาดูในอวัยวะของเรานี้มีอะไร มีความรู้คือใจเป็นผู้รับผิดชอบประสาบประสานไว้เท่านั้น สิ่งใดที่เป็นยังไงมันก็เป็นอยู่ตามหลักธรรมชาติของมัน เราสมมุติว่าหนังมันก็ไม่รู้ว่ามันเป็นหนัง สมมุติว่าเนื้อ เอ็น กระดูก มันก็ไม่ได้ว่าเป็นเนื้อ เอ็น กระดูก จิตหากไปสมมุติ จิตที่เป็นด้วยอำนาจของกิเลสมันแทรกมันไปสมมุติมันหลอกมันตมมันตุนอยู่ตลอดเวลา

ตั้งแต่เริ่มเป็นอวัยวะขึ้นมามีความรู้สึก มันก็ยึดของปลอมเข้าไปให้ อันนี้ของเรานะ อันนั้นของเรานะ แข็งของเรา เนื้อของเรา อวัยวะมือของเรา หัวของเรา ผมของเรา เล็บของเรา ขนของเรา ฟันของเรา หนังของเราเข้าไป อวัยวะทุกสัดทุกส่วนมันว่าเราว่าของเรา นอกจากนั้นมันยังหลอกเข้าไปอีก ว่าเป็นของสวยของงามน่ารักใคร่ชอบใจ มันมีแต่กิเลสล้วน ๆ เรื่องของกิเลสเป็นอย่างนี้ มันจริงเมื่อไร มันปลอมทั้งนั้น ถ้าปลอมทั้งนั้นแล้วก็คือว่ากิเลสทั้งหมด

ด้วยเหตุนี้จึงต้องได้ใช้ธรรมซึ่งเป็นของจริง พิจารณาแยกแยะลงให้เห็นของจริง พิจารณาด้วยปัญญาจนเห็นตามเป็นจริงของมันทุกสัดทุกส่วน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอสุภะก็เห็นประจักษ์ใจ ไม่ว่าจะ เป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ไม่ว่าจะ เป็น ธาตุอะไร ๆ มันก็ลงถึงใจ ๆ ก็ปล่อยวางลงตามความจริงของมัน ทีนี้ไม่ไปยึดไม่ไปถือว่ามันเป็นเรานี้เป็นของเรา นั้นเป็นของสวยของงาม เพราะมันปลอมทั้งนั้นนี่ เราไปเอาของปลอมได้ยังไง เมื่อพิจารณาลงด้วยปัญญาซึ่งเป็นของจริงแล้ว ก็ทราบของจริงขึ้นมาก็ปล่อยของปลอมไปเรื่อย ๆ ทรงไว้ตั้งแต่ของจริงโดยลำดับ สุดท้ายก็ปล่อยได้

ความวุ่นวายความทุกข์ทั้งหลายก็เกิดขึ้นเพราะความหลง ออกจากนั้นอันดับต่อไปก็ความยึดความถือ และความรักใคร่ชอบใจ ความรักความสงวน มันเป็นบ่อแห่งเล่ห์เหลี่ยมแห่งพินแห่งไฟ ถอดถอนออกไป ชะล้างลงไปด้วยน้ำคือสติคือปัญญา พิจารณาหลายครั้งหลายหนจนเป็นที่เข้าใจ เมื่อเข้าใจแล้วใครจะไปยอมยึดมั่นถือมั่นอยู่ได้สิ่งเหล่านี้ มันเป็นหลักธรรมชาติของมันอย่างนั้นแท้ ๆ

ถ้าพูดถึงขั้นอสุภะอสุภังปฏิกุศลโสโครกก็เห็นประจักษ์ชัด ๆ หลอกกันได้ยังไง ถ้าพูดถึงเรื่องความแตกความสลายความทะลวย ความซราคร่ำคร่ามันก็เห็นชัด ๆ ในรูปของบุคคลคน

เดียวเช่นเรานี้ มันเปลี่ยนแปลงมาเท่าไรแล้วจนกระทั่งถึงบัดนี้เปลี่ยนไปเท่าไร มันจะเปลี่ยนไปจนกระทั่งถึงที่สุดของมัน แล้วก็ลงสู่ธาตุเดิมของมัน จะไปยึดมันด้วยเหตุผลกลไकोะไร

ธรรมไม่ใช่เป็นเรื่องฝันของจริง ธรรมเป็นไปตามความจริง กิเลสต่างหากเป็นสิ่งที่ฝัน ธรรม เป็นสิ่งที่ฝันความจริง เมื่อพิจารณาให้เห็นชัดลงไปแล้วมันถอนทั้งนั้น ความหนักหน่วง ถ่วงใจ ความทรมานใจเพราะอำนาจของกิเลสก็เบาลงไป ๆ เพราะภาวะคืออุปาทานยึดมันถือนั้นนั้นเบาลงไป ๆ จนกระทั่งปล่อยได้ทั้งร่างกาย ปล่อยได้ทั้งภายในใจ ใจที่มีกิเลสอยู่ภายในนั้นก็รู้เท่าได้ปล่อยวางได้ ทำลายได้ไม่มีอะไรเหลือ สิ่งที่เหลือคืออะไร ก็มีแต่จิตบริสุทธิ์ล้วน ๆ

ให้เห็นจิตบริสุทธิ์ล้วน ๆ เป็นยังไง นั่นละท่านว่าธรรมล้วน ๆ ธรรมอยู่ที่ไหนที่นี่ เริ่มแต่สมาธิธรรมไปก็รู้อยู่แล้วว่ามีอยู่ที่ใจ เกิดอยู่ที่ใจ สัมผัสที่ใจ ใจเป็นผู้รับทราบ ใจเป็นที่สถิตของธรรมทุกประเภท จนกระทั่งถึงวิมุตติธรรมจะนอกเหนือจากจิตนี้ไปที่ไหน ไม่ได้อยู่ที่กาล ไนน์สมัยนี้ตั้งบุรุษตาฟางพูดตาบอดพูดนี่นะ ว่ามรรคผลนิพพานหมดเขตหมดสมัยแล้ว กิเลส มันหมดเขตหมดสมัยหรือไม่ทำไมไม่พิจารณามันบ้าง กิเลสหมดไหม ถ้าไม่ทำให้หมดมันไม่หมด

อันนี้ก็เหมือนกันมรรคผลนิพพานถ้าไม่ทำให้หมดไม่หมด ทำให้มีต้องมีทำไมจะมีไม่ได้ เพราะนี่เป็นของจริงอยู่แล้ว กิเลสมันยังสลายตัวไปได้ ความบริสุทธิ์ของจิตนี้สลายไปไม่ได้ เป็นแต่เพียงกิเลสตัวปลิ้นปล้อนหลอกลวง มันมาหลอกมาตมมาตุ้มหุ้มห่อมัดรัดตรึงตรึงตราไปหมด จนกระทั่งหาที่กระดิกไม่ได้เท่านั้นเอง มันจึงหมუნตัวไปตามกิเลส กิเลสหลอกยังงี้ก็เชื่อไปตาม ว่านรกไม่มีก็เชื่อ สวรรค์ไม่มีก็เชื่อ นิพพานไม่มีก็เชื่อ บาปไม่มีบุญไม่มีเชื่อไปหมดถ้าเป็นกลมายาของกิเลสแล้ว

เรื่องของธรรมคือความจริง ไม่มีได้ยังไงเห็นอยู่รู้อยู่นี้ สิ่งเหล่านี้เป็นของจริงมาดั้งเดิม พระพุทธเจ้าองค์ไหนตรัสรู้ ๆ ของจริงนี้ทั้งนั้น เพราะสิ่งเหล่านี้มีอยู่เป็นแต่เพียงว่าไม่มีหูมีตา ให้ดูให้เห็นให้ได้ยินเท่านั้นเอง เมื่อได้รู้ได้เห็นแล้วปฏิเสธได้ลงคอเหวอ ก็ต้องยอมรับความจริง ภพชาติต่าง ๆ มันมีแต่ภพมนุษย์เท่านั้นเหวอแม้แต่ที่เรามองเห็นด้วยตาเนื้อมันยังไม่มีแต่ภพมนุษย์ ภพของสัตว์ยังมีเยอะ

ในวัดเรานี้ดูชิมันมีที่ประเภทสัตว์นะ มันแปลกต่างกันอย่างไรบ้างเราก็รู้ก็เห็นอยู่แล้ว แยกก็ เต็มวัดนี้เป็นภพเป็นชาติหนึ่ง ๆ ของเขา นกก็เต็มวัด กระรอกกระแตเต็มวัด เหลือบยุงเต็มวัด มดอะไรบ้างเหล่านี้เต็มวัด แต่ละภพละชาติที่มองเห็นด้วยตาเนื้อก็มีอยู่นี้ แล้วสิ่งที่ละเอียดกว่านี้ทำไมจะไม่มี แม้แต่ภพของสัตว์นี้ก็ยังมีส่วนหยาบส่วนละเอียด มีร่างเล็กร่างใหญ่ต่างกันอย่างนี้ แล้วที่นอกเหนือไปจากตาของเราที่จะเห็นนี้ทำไมจะไม่มี ถ้าไม่มากยิ่งขึ้นนี้เป็นไหน ๆ

นั้น

สติปัญญา มี ปัญญาญาณ มี เปิดกิเลสออกจากจิตใจหมดแล้วมันทะลุไปหมด ทำไมจะไม่เห็นทำไมจะไม่รู้ แล้วทำไมจะไม่เชื่อว่าเป็นความจริง นี่ละศาสดาองค์เอกที่ว่าโลกวิทู รู้แจ้งโลกไม่ว่าโลกไหน โลกหยาบโลกละเอียด ภพชาติใดของสัตว์ประเภทใด ตลอดถึงพวกภูติผีปีศาจอะไรบ้างเหล่านี้ ล้วนแล้วแต่เป็นภพเป็นชาติของเขาแต่ละอย่าง ๆ ทั้งนี้ มีมาดั้งเดิมเราจะไปลบล้างไม่ให้มีได้ยังไง สิ่งเหล่านี้เป็นความจริงตามหลักวิบากกรรมของสัตว์ ที่จะต้องไปเสวยชาติในภพน้อยใหญ่ของตน ๆ แล้วใครจะไปลบล้างได้ ไม่มีใครลบล้างได้

เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้าจึงมาตรัสรู้ จึงทรงสอนตามหลักความจริง สิ่งใดที่ไม่ดีสอนให้ละ สิ่งนั้นไม่ดีสอนให้ละ มันจะได้ไม่จุตลากไปในคติที่ไม่เหมาะสมหรือคติที่เป็นทุกข์ อันใดที่ดีสอนให้บำเพ็ญ จนกระทั่งถึงสุดยอด ความหลุดพ้นจากทุกข์โดยประการทั้งปวง ไม่ต้องกลับมาเกิดในภพในชาติ แยกทุกข์นี้อีกต่อไป นั่นแลเป็นสิ่งที่ชอบยิ่ง ก็สอนเพื่อนิพพานนั่นเอง เอาให้จิตบริสุทธิ์ จิตซึ่งเป็นตัววัฏจักรเพราะอำนาจของกิเลสพาให้เป็นพาให้หมุน สลัดปิดกิเลสตัววัฏจักรนี้ออกให้หมดจิตจะหมุนไปไหนอีก เมื่อไม่มีเครื่องดึงดูด ไม่มีเครื่องบังคับ ไม่มีเครื่องขับไล่จิตจะหมุนไปได้อย่างไร ไม่หมุนไม่ไป

ถ้าเป็นธรรมล้วน ๆ เป็นจิตที่บริสุทธิ์ล้วน ๆ แล้ว ไม่มีอะไรมาดึงดูด จิตนี้ก็ไม่ได้ดึงดูดอะไร เอาให้เห็นซีพระพุทธเจ้าสอน สอนในหัวใจของพวกเราทุกวันนี้ เอาให้รู้ซีทำไมจะไม่รู้ ธรรมนี้เป็นปัจจุบันธรรมอยู่ตลอดเวลา หนีไปไหนล้าสมัยไปไหน ถ้าไม่ทำตัวของเราให้ล้าสมัยให้ใครในตัวเองต่างหาก แล้วก็เข้าศึกษาต่อธรรม เป็นเข้าศึกษาเองนี่เท่านั้น ไม่มีอะไรเป็นเข้าศึกษา ไม่มีอะไรเป็นธรรม ทั้งนี้อยู่กับเราทุกคน พวกกันเอาให้จริงให้จิงซี พุดมามันค้นพินนี้ นะ นี่นะ ๆ อยากร่างนั้นนะ ไม่เห็นหรือตาบอดหรืออยากร่างนั้น

พระพุทธเจ้าเป็นศาสดาองค์เอกไม่ใช่ศาสดาตาบอดมาหลอกโลกได้อย่างไร สิ่งที่รู้แล้วเห็นแล้วทุกสิ่งทุกอย่างจึงได้มาสอนโลก แล้วมันหายไปไหนมันสูญไปไหน ให้กิเลสเหยียบย่ำทำลายปิดหูปิดตาอะไรนักหนา สิ่งที่มีอยู่ไม่ยอมดูไม่ยอมเห็นนี่อยากร่างนั้นนะ เอาให้ถึงซี ถึงธรรมแล้วก็ถึงใจทุกอย่าง กล้าพูดได้ทุกถ้อยคำนั้นแหละ สิ่งที่ได้รู้ได้เห็นแล้วทำไมจะไม่ทราบประจักษ์ แม้แต่เด็กไปพบเหตุการณ์อะไร ๆ อย่างนี้ ไปค้ำเขาได้หรือ ก็เขาเห็นด้วยตาของเขาเองนี่ แล้วพูดเป็นภาษาเดียวกัน เขาพูดว่ายังไง เรื่องราวอะไร แม้แต่เด็กก็ยังพูดได้อย่างอาจหาญอย่างฉะฉาน ผู้ใหญ่ไปค้ำเขาได้หรือเขาตูดูกเขา

นี่ก็ขอให้เป็นอย่างจริงธรรมของจริงลงไปภายในจิตใจซี พระพุทธเจ้าเป็นองค์ศาสดาที่วาทาชาไนยเห็นใหม่ ก็เพราะความรู้จริงเห็นจริงจึงทรงอาจหาญ ประกาศธรรมสอนโลกได้ทั้งสาม

แดนโลกธาตุ ในจำนวนสัตว์โลกนี้มีใครเป็นผู้เฉลียวฉลาดสามารถเป็นอาชาไนย สอนโลกได้ทั้งสามเหมือนพระพุทธเจ้ามีไหม เอามาเทียบกันซิ แล้วเราเอาธรรมของศาสดามาสอนเรา ทำไมจะยอมให้กิเลสเหี้ยมหย่าทำลายอยู่ตลอดเวลาทุกอิริยาบถ ตั้งแต่บัดนี้จนกระทั่งตายเกิดประโยชน์อะไร นักปฏิบัติไม่พลิกตัวเองพิจารณาตัวเองพิจารณาอะไร ปฏิบัติธรรมนะ ธรรมอยู่ที่ไหน ความโง่มอนอยู่ที่ไหนเอาลงไปตรงนั้นซิ ให้จริงให้จัง

สอนหมู่เพื่อนมากที่หนักหนาแทบล้มแทบตายจะว่ายยังไงอีก ความเพียรเป็นยังไงกันถึงไม่ได้เรื่องได้ราวอะไร เห็นตั้งแต่ตะครุบแต่เงาอยู่นั้นไม่ได้เกี่ยวข้องกับตัวมันเลย แล้วจะไปเห็นตัวมันยังไง สอนก็สอนทุกแห่งทุกมุม สอนหมู่เพื่อนสอนจริง ๆ เพราะฉะนั้นผู้มาปฏิบัติอย่ามาทำเล่น ๆ ให้เห็นนะ มันเคลื่อนแผ่นดินอยู่แล้วเรื่องเล่น ๆ นะ ไม่ใช่ธรรมเรื่องเล่น ๆ เรื่องเล่น ๆ กับเรื่องหลอก ๆ ก็อันเดียวกัน มันเป็นคู่กัน มันกลมกลืนกันเป็นอันเดียวกัน ผู้ปฏิบัติต้องให้จริงให้จังซิ เหลว ๆ ไหล ๆ เหลาะ ๆ แหละ ๆ ได้หรือ

ธรรมเหลาะหละไม่มี ธรรมพระพุทธเจ้าที่สอนให้เหลาะหละไม่มี เหลว ๆ ไหล ๆ ก็ไม่มี เหล่านี้เป็นเรื่องของกิเลสทั้งนั้น เรายังจะคุ่นยังจะชินยังจะตายใจกับมันอยู่หรือ

เอาละ เหนื่อย